

God 'is' in de persoonlijk

Voor Drewermann is Jezus degene die ons heeft leren vertrouwen op de oneindigheid van de liefde en zo is Hij degene die ons helpt om onze angst te kalmeren. Over: 'Religie zonder angst en geweld' van Matthias Beier.

Rudolf Kooiman

N iemand is graag bang. Niemand is graag onzeker of zenuwachtig. Zoals ook niemand graag geschokt, machteloos, moedeloos of somber is. En toch heeft iedereen bij tijd en wijle – sommigen zelfs structureel – te maken met dergelijke gevoelens. Dat is niet zo vreemd, want net als blijdschap en verdriet, verbazing en verrukking horen ze bij het leven. We kennen allemaal onze angsten. Grote of kleine. Angsten van voorbijgaande aard of angsten die

ons leven beheersen. Want angst hoort bij mens zijn. Net als eten en drinken en ademen.

Angst

Daarom is het niet zo gek dat Eugen Drewermann, Europa's meest gelezen hedendaagse theoloog, dat als startpunt kiest in zijn denken. Zijn stelling is dat er in het menselijk leven maar twee werkelijk centrale thema's zijn, namelijk:

vertrouwen en angst, of anders gezegd: liefde en dood. Natuurlijk is er veel meer wat onze aandacht vraagt, zegt hij, maar de kernvragen, de grote levensvragen zijn hiermee verbonden.

En nu heeft Matthias Beier, Amerikaans psycholoog, hoogleraar pastorale zorg en counselor aan het *Christian Theological Seminary* in Indianapolis, een boek geschreven over het werk van Drewermann. Beier is niet de eerste de beste, want hij promoveerde op het werk van Drewermann en schreef een groot aantal artikelen over zijn leven en werk. Zijn laatste boek kreeg de titel *Religie zonder angst en geweld* en is een poging om op grond van bijna honderd boektitels en meer dan 30.000 bladzijden hoofdlijnen te tekenen van Drewermanns theologie, met als centrale vraag hoe religie vrij kan worden van angst en geweld.

Korte metten met Godsbeelden, gekoppeld aan angst

Drewermann wil, zo zegt Beier, korte metten maken met alle beelden van God die gekoppeld zijn aan angst. Daarom heeft hij ook forse kritiek op de kerk en op de gangbare theologie, waarin veel verhalen,

FOTO: PICTURETOM (CC BY-SA 3.0)

Eugen Drewermann tijdens de Evangelische Kirchentag te Bremen, 23 mei 2009.

e relatie

woorden en symbolen geen oog hebben voor de noodzakelijke bevrijding uit de angst en mensen vervreemden van hun bestemming. Volgens Eugen Drewermann is de kerkelijke malaise – spiritualiteit is *hot*, maar de kerk is uit – te wijten aan het feit dat veel mensen de religieuze symbolen letterlijk nemen, dat God vaak *objectief* wordt vastgelegd en dat moralisme de boventoon is gaan voeren. En Matthias Beier werkt die opvatting uit in een aanstekelijk boek.

Gezonde religie

Bestaat er eigenlijk wel een gezonde religie? zo vraagt Beier zich af. Is er wel een religie die ons niet van onszelf en van anderen vervreemdt? Jazeker, zegt hij in navolging van Drewermann. Sterker nog: religie is de *voorwaarde*. Niet alleen om de angst te boven te komen, maar ook om te komen tot zelfbewustwording en vrede. Daarvoor moet wel de ‘ver-uit-er-lijk-ing’ van God ontmaskerd worden en het ‘letterlijk-nemen’ van de religie overwonnen. Alleen als wij onze subjectiviteit binnenlaten in de vragen over God, is er een niet-vervreemdend antwoord mogelijk. Alleen als wijzelf de plaats zijn waar God zich openbaart, kan religie de vervreemding en de veruiterlijking vermijden. Of geloven in God gezond of ongezond is, hangt af van de vraag of het mensen helpt om de angst van hun bestaan te overwinnen door een diep vertrouwen dat zij absoluut gewild, bemind en gewaardeerd zijn.

Persoonlijk

Daarom moeten religieuze teksten gelezen worden als persoonlijke verhalen. En daarom moeten twee ‘denktrucs’ worden vermeden, namelijk historisering en metafysering. Dat betekent dat een mythe niet meer kan worden verwisseld met geschiedenis, maar een eigen betekenis heeft. De slang uit Genesis 3 is een beeld, een symbool en niet een echt sprekend

dier uit de klasse van de reptielen. Universele mythische thema’s zoals de maagdelijke geboorte, de mens geworden God, de hemelvaart en de opstanding zijn geen geschiedkundige feiten, maar veelzeggende aanduidingen. Het betekent ook dat de mythe niet iets objectiefs en eeuwigs is. De sprekende slang kan niet zomaar gelijkgesteld worden aan de ‘duivel’. En aan Jezus kan onder invloed van de Griekse en de Romeinse filosofie geen *goddelijk zijn* worden toegeschreven. Hoe zou Hij, een Joodse man die zijn verhouding tot God als een existentiële intieme ik-gij relatie verstond, een onpersoonlijke metafysische heerser kunnen zijn? Die gedachten zijn overigens niet zo vreemd en ook niet verkeerd of dubieus, zo zeggen Beier en Drewermann in koor. Het probleem is dat objectiviteit de plaats inneemt van persoonlijke ervaring. En religie werkt alleen helend, als de beelden persoonlijk worden toegepast en ertoe dienen om de individuele persoon als persoon sterker te maken. Het beslissend nieuwe van het christendom ligt niet in nieuwe thema’s, maar in de historische verpersoonlijking van universele beelden. Het ‘historische’ van het christelijk geloof ligt op het persoonlijk vlak, dicht bij de ervaring en niet op het beschouwend (meta)fysisch vlak.

Religie werkt alleen
helend als de beelden
persoonlijk worden
toegepast

Als het gaat om de persoon van Jezus staan als regel twee radicaal tegengestelde zienswijzen tegenover elkaar. Jezus wordt dogmatisch, metafysisch en objectief beschreven als tweede persoon van de Drie-eenheid, of, om met Drewermann te spreken, als ‘middelaar van Liefde’. In het eerste geval kunnen wij hartstochtelijk in Jezus geloven als de Chris-

tus, en ons tegelijk de feitelijke boodschap van Jezus van het lijf houden. In het tweede geval vertrouwen wij met Hem en net als Hij erop dat God de liefhebbende kracht is in ons leven. Voor Drewermann, zo leert Beier, is het eigenlijk geen keus. Voor hem is Jezus degene die ons heeft leren vertrouwen op de oneindigheid van de liefde en zo is Hij degene die ons helpt om onze angst te kalmeren. Zo vat Beier de grondgedachte van Drewermann samen.

Reikwijdte

Veel theologische boeken zijn op z’n best boeiend en onderhoudend, maar zelden inspirerend. Want er is vaak sprake van of een veelvoud aan abstracties of een vraagstelling die niet aansluit bij deze tijd. Eugen Drewermann is daarop een uitzondering en Matthias Beier is een voortreffelijk vertolker van zijn werk. Ondanks de veelheid aan invalshoeken en thema’s is hij erin geslaagd om een samenhangend verhaal te schrijven. En dat is prijzenswaardig. Want al heeft Drewermann ook in Nederland veel spreekbeurten gehouden, al zijn er veel van zijn boeken vertaald en is er zelfs een Nederlandse Drewermann-studiekring, dit bijzondere boek was nodig om te zien wat de reikwijdte is van zijn inzichten over angst. Natuurlijk zijn er veel kritische vragen te stellen. En natuurlijk is het pretentius om in gesprek te gaan met antropologen, biologen, kosmoslogen en neurologen. Maar dat kenmerkt, wat mij betreft, een boek dat werkelijk de moeite waard is. Al gaat er natuurlijk niets boven het origineel. En daarom is het de verdienste van Beier dat hij vooral uitnodigt om Drewermann zelf te gaan lezen...

Ds. Rudolf J. Kooiman is predikant in de Protestantse Gemeente Hoorn-Zwaag-Blokker.

Matthias Beier, **Religie zonder angst en geweld: Hoofdlijnen van Eugen Drewermanns theologie van de menselijkheid.**

Vught: Skandalon 2011, 256 p.

ISBN: 978-94-90708-32-0, € 22,50.